

Олга Кушніренко

Музично-педагогічна діяльність Андрія Кушніренка (до 85-річчя від дня народження)

Чернівці завжди вважали музикальним містом. У першій половині ХХ ст. тут діяла музична школа ім. М. Лисенка, «Товариство плекання музичного мистецтва на Буковині», велика кількість національних співочих товариств, але вищого музичного закладу не було.

Завдяки ініціативі румунського музичного товариства «Гармонія» та його директору Александру Зірра в листопаді 1924 р. у Чернівцях відкрили консерваторію музики та драматичного мистецтва. Першим директором став доктор Александр Зірра – чудовий музикант, композитор, автор симфонічних творів, написаних на основі народнопісенного матеріалу та багатьох опер. Спершу вона була приватною, а міська влада лише допомагала коштами на її утримання. Свого приміщення консерваторія не мала, його винаймали і лише у жовтні 1928 р. консерваторія відсвяткувала новосілля вже у власній будівлі.

Заснування консерваторії було певним етапом у розвитку музичної освіти на Буковині. У перший набір на факультети фортепіано, струнних, духових музичних інструментів було прийнято майже триста студентів. Вивчали гармонію, композицію та інші мистецькі дисципліни. Навчальний план у консерваторії був надзвичайно насиченим. Студенти за досить короткий час проходили велику кількість технічних вправ та етюдів, на кожне наступне заняття необхідно було вивчити новий твір. Доктор Зірра зазначав, що консерваторія має на меті художнє й естетичне виховання молоді.

Від жовтня 1937р. консерваторія отримала статус державної, але з приходом радянської влади закінчилася нетривала історія Чернівецької консерваторії (1944 р.).

Заповітною мрією А. Кушніренка, народного артиста України, лауреата Національної премії імені Т. Шевченка було відкриття на Буковині консерваторії. Їй не судилося здійснитися в скрутні часи – почався важкий для молодого самостійної держави період перебудови.

Саме у цей час, у 90-ті роки ХХ ст., А. Кушніренко виявив ініціативу щодо створення в Чернівецькому університеті

музичної кафедри та провадив активну діяльність для реалізації цього важливого для культурного життя Буковини задуму. Своему становленню кафедра музики завдячує колишньому ректору ЧДУ професорові С. Костишину, тодішньому деканові педагогічного факультету доценту І. Руснаку та Вченій Раді університету, яка більшістю голосів проголосувала за її створення. За підтримкою обласної державної адміністрації, що надала беззаперечне погодження, через Міністерство освіти та за сприяння Міністерства культури домоглися дозволу на утворення кафедри, яка б стала своєрідним центром музичної культури буковинського краю, де б здобувала вищу освіту талановита молодь.

Так, у 1992 році, за прикладом європейських країн, вдалося започаткувати музичну кафедру на педагогічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. На той час це була єдина в історії класичних університетів України кафедра музики. Для А. Кушніренка почався новий етап педагогічної діяльності – етап викладацької роботи у вузі. Власне, він не лише заснував, але й очолив новостворену кафедру музики й завдячуючи своїй невичерпній енергії і наполегливості домігся того, що кафедра справді запрацювала.

Педагогічна діяльність А. Кушніренка розпочалася ще в 1952 році, коли він після закінчення десятирічки у м. Кременці, з атестатом зрілості повернувся до рідного села Великі Загайці, що на Тернопільщині. Він працював вчителем музики і співу в місцевій школі. Навчальних програм із цього предмету тоді майже не було. Довелось самому придумувати теми уроків, які зводились до вивчення музичної грамоти та головним чином народних пісень. Організував шкільний хор і оркестр – швидше струнний гурток, з яким виконував соло на скрипці.

У 1954 році А. Кушніренко після відмінного закінчення шестимісячних курсів диригентів-хоровиків при Львівському культосвітньому технікумі, повернувся у рідне село вже дипломованим. Далі працював вчителем співів, а також його призначили завідуючим сільським клубом. В школі організував 4-голосний хор, у якому брали участь учні старших класів і придумав свою методику роботи з шкільним хором. На шкільних олімпіадах слухачі дивувалися, що в школі можна організувати мішаний хор. Репертуар був різноманітний, посильний для освоєння співаками.

Коли А. Кушніренко поступив у музпедучилище ім. Ф. Колесси, то вже практично знав вимоги до вчителя музики і співів та намагався оволодіти секретами педагогіки.

Під час навчання в консерваторії у 1958 р. А. Кушніренко організовував ансамбль пісні і танцю у Львівському торгово-економічному інституті – колектив неодноразово займав призові місця на обласних та республіканських оглядах художньої самодіяльності. Окрім цього керував хором у дівочій колонії, а також у загальноосвітній школі.

Після закінчення Львівської консерваторії за рознарядкою Міністерства культури його направили на Буковину, в Чернівецьку державну обласну філармонію керівником Буковинського ансамблю пісні і танцю. Від 1962р. він був незмінним художнім керівником та головним диригентом цього колективу – понад 50 років.

З чого міг почати вчорашній випускник консерваторії? Спершу не всі розуміли вимоги молодого керівника. Скажімо, через те, що багато артистів хору, при добрих голосах, не мали достатньої музичної освіти, він запровадив обов'язкові заняття з сольфеджіо і теорії музики, уроки вокалу, індивідуальні заняття з солістами – все це сприяло швидкому вивченню творів. Диригент також вимагав від виконавців артистизму, живої, переконливої міміки. Володіючи гарним голосом (тенором), відмінним музичним слухом, а також знаннями основ вокальної педагогіки, А. Кушніренко з перших днів взявся за вокальне виховання. Він умів показати правильне формування звуку, його тембральне забарвлення, а також міг імітувати голоси хорових партій в їх теситурі. На коженденних репетиціях протягом всіх років праці в ансамблі

А. Кушніренко вів постійну роботу над постановкою голосу, обов'язковими були розспівки й вправи, що допомагали розширенню діапазону, чіткості дикції, чистоти інтонації та гармонічного слуху.

Заслужений Буковинський ансамбль пісні і танцю сьогодні постійно проводить запроваджені А. Кушніренко відкриті уроки народознавства для школярів, тематичні програми для шкільної та студентської молоді «Народні обряди і звичаї Буковини», «Козацькому роду нема переводу», «З народних джерел» та ін.

Ще однією сторінкою творчості диригента, композитора, фольклориста, науковця, громадського діяча Андрія Кушніренка була педагогічна праця. Понад 20 років він успішно поєднував свою багатогранну діяльність із викладацькою роботою на кафедрі музики Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича.

Метою створення кафедри музики була підготовка фахівців зі спеціальності «Музична педагогіка та виховання» (кваліфікації

«Вчитель музики та українознавства») для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, педучилищ, коледжів, а також для професійних та аматорських художніх колективів і розвитку музичної культури Буковини.

А. Кушніренко постав перед вирішенням складних завдань, які полягали в забезпеченні навчально-виховного процесу на кафедрі необхідними навчальними планами, програмами, методичною літературою, музичними інструментами і, що найважливіше, – підбором талановитого колективу однодумців з досвідом роботи в галузі виховання молоді.

Спочатку більшість дисциплін, а саме диригування, хорове аранжування, хорклас, хорознавство, спецкурс «Розвиток української музичної культури і освіти на Буковині» А. Кушніренко читав сам, а ще організував студентський хор кафедри «Резонанс». Згодом завідувач кафедри згуртував потужний викладацький склад, до якого ввійшли відомі педагоги-музиканти з великим практичним досвідом роботи. Вже в 1994 р., через неповних два роки педагогічної діяльності, А. Кушніренку було присвоєно вчене звання професора.

Андрій Миколайович був дуже вимогливий як до себе, так і до інших. Він вимагав від усіх своїх учнів належної дисципліни, якісної підготовки до занять, ніколи не допускав нетактовності, доброзичливо відносився до студентів, завжди міг їх підтримати та вселити впевненість у своїх силах. У його класі навчалися студенти з різними музичними здібностями, однак професор уважно ставився до особистості кожного, умів розпізнати кращі сторони їх таланту та спонукати до подальшого самовдосконалення. Професор часто ділився зі студентами цікавими спогадами з власного життя, пов'язаними з навчанням або професійною діяльністю, пропонував уважніше спостерігати за методикою його репетиційної роботи з хором «Резонанс» та регулярно відвідувати концерти хорової та симфонічної музики. Він завжди цікавився результатами вокально-хорової роботи з учнями загальноосвітніх шкіл у період педагогічної практики.

Вивчення твору в класі А. Кушніренко завжди починав з детальної роботи над партитурою. Під час заняття перевіряв вміння грати партитуру, давати настройку хору, співати різні партії, інтервали та акорди по вертикалі тощо. Він намагався постійно поглиблювати теоретичні знання студентів, розвивав навички самостійної роботи над партитурою, використовував міжпредметні зв'язки з хорознавством, гармонією, поліфонією, аналізом музичних форм та іншими дисциплінами. Андрій

Миколайович наголошував, що досконале знання диригентом хорової партитури і хорових партій дає йому право вимагати точного виконання твору від хористів. Він вважав, що диригент повинен мати гостре відчуття внутрішнього слуху, для чого потрібно постійно розвивати мелодичний, гармонічний, тембровий слух, вміти не тільки співати окремі голоси, але й вірно інтонувати альтеровані звуки, хроматизми, окремі інтервали у співвідношенні їх в акордах.

Велику увагу на заняттях із диригування А. Кушніренко приділяв розвитку технічної майстерності студентів: правильній постановці диригентського апарату, вмінню користуватися різними схемами і позиціями рук, здійснювати показ аффтактів, зняття, фермат, динаміки, штрихів. Часто сам демонстрував, як зробити потрібний рух, показати вступ або продиригувати той чи інший фрагмент твору, використовував технічно досконалий та емоційний власний показ окремих рухів або уривків твору, а ще постійно заохочував студентів щодо створення власного варіанту виконавської інтерпретації (наприклад, під час диригування творів куплетної форми).

А. Кушніренко учив своїх студентів йти за логікою музики та інколи за необхідністю міняти схеми або ж відходити від них і диригувати більш довільно. Він наголошував на необхідності розмежовувати функції правої і лівої рук, уникаючи так званих паралелізмів, добиватися самостійності та незалежності рук, відповідними жестами, поглядом, мімікою реагувати на одночасний початок та закінчення звучання, яскраве емоційне виконання.

Здібність контролювати виконання – це важлива якість диригентської професії, тому А. Кушніренко не дозволяв концертмейстеру, який добре знав репертуар, вести за собою малодосвідченого диригента. У процесі репетиційної роботи концертмейстер мав повністю підкоритися волі диригента, грати відповідно до його жестів, або ж інколи спеціально робити деякі помилки у виконанні партитури. Студент у свою чергу повинен був навчитися помічати розбіжності в інтерпретації, допущені неточності, чітко та зрозуміло висловлювати свої побажання, уявляти себе у ролі диригента, який керує виконанням і досягає втілення свого творчого задуму. А. Кушніренко завжди вчив студентів «тримати звук у руках», відповідними жестами держати «живе звучання хору». Володіння такими навичками при відсутності хору – це вже був успіх.

Одночасно з удосконаленням техніки диригування, значну увагу на заняттях професор приділяв розвитку в студентів

образного мислення, емоційності, артистизму, взаємозв'язку слова і музики, розкриттю тих широких можливостей, які дає злиття мелодичної виразності з поетичним текстом. На заняттях часто відбувалися дискусії, ставилися проблемні питання, порівняльні характеристики. Продумане та комплексне застосування цих методів перетворювало кожне заняття у спільний творчий пошук.

Надзвичайно відповідально ставився А. Кушніренко до вибору навчального репертуару з диригування. В індивідуальні плани студентів включалися різні за складністю, характером і стилем музичні твори, які передусім мусіли бути посильними для студентів і відповідати рівню їх підготовки. Він переконував, що чим різнобічніший буде використаний у навчальному процесі матеріал, чим більше творів різних стилів продиригують студенти в класі під контролем викладача, тим кращою буде їх професійна підготовка. Найчастіше це були твори вітчизняних та зарубіжних композиторів-класиків М. Лисенка, М. Вербицького, К. Стеценка, Д. Січинського, С. Воробкевича, Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Р. Шумана, П. Чайковського, духовна музика М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, обробки українських народних пісень М. Леонтовича, П. Козицького, Ф. Колесси, М. Колесси, Є. Козака, твори сучасних композиторів Б. Лятошинського, Л. Дичко, Є. Станковича, а також власні оригінальні твори та обробки народних пісень.

Усім своїм вихованцям Андрій Миколайович зумів привити справжню любов до педагогічної професії та хорового мистецтва. Саме тому багато випускників кафедри музики зараз гідно продовжують його справу і плідно працюють на ниві музичного мистецтва. Кращих із них запрошуюють для роботи в професійних колективах, зокрема Чернівецької обласної філармонії, а це Заслужений академічний Буковинський ансамбль пісні і танцю України, Академічний симфонічний оркестр, Академічний камерний хор «Чернівці», але найбільш талановиті залишаються працювати на кафедрі.

Серед учнів професора чимало лауреатів Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів, знаних диригентів, співаків, відомих в Україні й світі. Створений ним студентський хор кафедри музики «Резонанс» став лауреатом Всеукраїнського конкурсу, здобув Гран-прі на конкурсі «Співає юність України», а за вагомий вклад у розвиток української культури і високі творчі досягнення у 2000р. отримав почесне звання народного.

У 2008 р. вийшов у світ навчальний посібник «Співає «Резонанс» – загальна редакція, музичне упорядкування

А. Кушніренка. Це видання вміщує оригінальні твори, а також обробки народних пісень видатних українських композиторів, у тому числі й А. Кушніренка, що увійшли до репертуару студентського народного хору «Резонанс», який діяв з 1992 р. під його орудою на кафедрі музики і можуть бути рекомендовані для поповнення репертуару творчих колективів, а також для навчальної роботи в класах музично-педагогічних навчальних закладів. Особливо заслуговують на увагу роздуми автора над проблемами техніки хорового диригування й хорознавства, а також методичні поради щодо виконання хорових творів, висвітлені ним у розділах «Актуальні проблеми хорового виконавства: методичні поради хоровим диригентам» і «Коментарі та методичні рекомендації щодо інтерпретації хорових творів», які можна вважати продовженням розвитку теоретичних засад Львівської диригентської школи, викладених у навчальному посібнику «Основи техніки диригування» М. Колесси.

А. Кушніренко відновив перервану традицію вищої музичної освіти на Буковині. Його багатогранна науково-педагогічна, професійно-виконавська діяльність є великим внеском у розвиток української музичної культури.